

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ

У наш час зростає значущість освіти дорослих, яка має забезпечити людину комплексом знань і умінь для активного творчого професійного життя у сучасному суспільстві. Мова йде про розвиток людини упродовж усього життя, про неперервну освіту, що супроводжує людину у різні періоди її життя. Ідея, сутність організації освіти дорослих пов'язана із переходом освітньої теорії і практики від парадигми викладання до парадигми самоосвіти. У цьому процесі відбувається творче зростання особистості, іноді і конструктивне подолання ситуації соціальної і професійної життєвої кризи. Ми погоджуємося з думкою провідних учених, що «освіта не на все життя, а освіта упродовж життя». Пояснюється це тим, що така освіта стала необхідною людині як у рамках суспільства, так і у професійному житті в умовах формування ринкових відносин. Приводом до цього стали нинішні соціально-економічні умови, у яких спостерігається тенденція надзвичайно високої рухомості ринку праці і вимогливості в спеціалістах, які можуть мобільно змінювати професію, самостійно приймати рішення, ламати створені стереотипи, бути готовим до саморозвитку і самоосвіти, широко використовувати інформаційні технології в процесі перенавчання в професійній сфері. Тому навчанню й освіті дорослих належить важлива роль у роботі над сучасними завданнями і проблемами культурного, економічного, політичного і соціального характеру.

Як засвідчує практика, у сучасній Україні дорослі люди люблять і хочуть навчатися, ними керують індивідуальні цілі. Розробка і впровадження в Україні неперервної освіти дорослих пов'язані з відходом від жорсткої централізації державного регулювання освітньої системи, її переключенням у режим широкого і гнучкого перенесення освітніх послуг. Відомий американський вчений андрагог М.Ноулз виокремив шість таких «надцілей»:

- набуття знань (узагальнити досвід, оволодіти інформацією);
- досягнення розуміння, усвідомлення (узагальнення та застосування інформації на практиці);
- набуття вмінь (можливості нових практичних дій);
- набуття якостей (виникнення нових емоційних рис);
- набуття цінностей (сприйняття і усвідомлення переконань);
- задоволення інтересів (прагнення до нових видів діяльності) [3, стор.49].

Система освіти дорослих створена для людини. Вона функціонує в її інтересах, сприяє постійному повноцінному розвитку особистості, робить людину щасливою і є певним фактором соціального захисту. Сучасні дорослі мають де-що удосконалені мотиваційні фактори високої пізнавальної активності, об'єднавши які, можна виділити такі групи прагнень і потреб у навчанні:

- 1) прагнення до особистої значущості (прагнення отримати середню і вищу освіту, прагнення отримати більше знань тощо);

2) потреба в самовираженні (значення диплома середньої і вищої освіти, символічна цінність освіти тощо);

3) потреба в самореалізації (можливість легше отримати хорошу роботу, можливість нових контактів і спілкування тощо) [4, стор.53].

Навчання і самоосвіта дорослої людини визначається можливістю її розвитку як особистості мобільної, компетентної, самореалізуючої, творчої, здатної орієнтуватися у змінній ситуації і ефективно вирішувати практичні задачі. Людина, яка опинилася перед необхідністю вчитися протягом всього життя для реалізації ідеї неперервного навчання, потребує нові навички і якості. Найбільш важливе серед них – вміння пізнавати – якість, яка впливає на здатність сприймати інформацію і дозволяє правильно реагувати на те, що відбувається.

Для того, щоб реалізувати здобуття освіти дорослими необхідно дотримуватися певних принципів. За визначенням російських вчених-педагогів А.Е.Марона та Л.Ю.Монахова до основних принципів освіти дорослого належать:

- розвиток адаптивності, мобільності, конструктивності, суб'єктної орієнтації;
- інституційна і особиста зумовленість вибору форм освіти;
- психологічна перебудова стереотипу особистості;
- контекстна освіта, направлена на еволюцію потреб, на креативність як розвиток особистості до самовизначення, подолання традиційного погляду;
- орієнтація на отримання результату, який покращить якість життя [1, стор.60].

Досягнення поставлених цілей та реалізація даних принципів може відбуватися лише при застосуванні певних методів. Щодо методів навчання дорослих, то їх можна поділити на дві групи: ті, у яких домінує тренер, і ті, які вимагають активності учасників. Кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому для більшої ефективності використовують і перші, і другі залежно від потреб та очікувань учасників, а також від теми й уподобань.

✓ **Виклад у формі лекцій, читання, звукозаписів.**

Переваги: найкраще застосовувати у роботі з великою групою учасників; за короткий проміжок часу дає змогу подати значний обсяг матеріалу; дозволяє систематизувати матеріал, є добрим вступом до вправ.

Недоліки: обмежує активність учасників; увага слухача може розсіюватися, якщо тривалість надто довга; не є дуже ефективним, адже слухачі не запам'ятовують усього змісту.

✓ **Виклад ілюстрований у формі презентацій, фільмів.**

Переваги: ілюстрації, картинки, графічні символи зацікавлюють, полегшують концентрацію уваги та поліпшують запам'ятовування змісту.

Недоліки: через відсутність зворотного зв'язку немає певності, що учні й справді навчаються; може спричинити профанацію проблеми – усе здається легким.

✓ **Дискусія**, яка дає можливість висловити свою думку з того чи іншого питання на основі своїх знань та попереднього досвіду.

Переваги: особливо ефективний тоді, коли тема пов'язана з особистими думками, поглядами, враженнями, або тоді, коли мета заняття – змінити погляди чи переконання; застосовують для оцінки прогресу групи, для спільних коментарів та для спільного навчання.

Недоліки: у ході дискусії часто учасники відхиляються від теми, і тоді важко дійти спільних висновків; інколи у ході дискусії з'являються різні погляди, що також ускладнюють узгодження.

✓ **Індивідуальні пошуки, дедукція**, під час яких слухачі перебувають у ситуації, яка вимагає від них активного пошуку розв'язань.

Переваги: учасники можуть продемонструвати і поглибити свої вміння; метод вимагає високої активності й залучення кожного слухача, підвищує мотивацію та зацікавлення, дає змогу обрати власний темп навчання.

Недоліки: не всі згодні на такі зусилля, деякі задовольняються найпростішими розв'язками; кожен має різний рівень знань, що ускладнює активне розв'язання завдань.

✓ **Рольові ігри, симуляції**, під час яких учасники тренують конкретну поведінку на змодельованих, штучних ситуаціях, придатних для набування вмінь.

Переваги: участь у симуляціях дає змогу проектувати майбутню поведінку в безпечних умовах; вимагає великої активності та зацікавлення; може бути гарною розвагою; дає змогу вивільнити емоції і почуття.

Недоліки: учасники можуть почуватися некомфортно; можуть несерйозно сприймати гру.

✓ **Вивчення прикладів**, яке передбачає груповий пошук розв'язання тієї чи іншої проблеми, при якому групі презентується ситуація і пропонується продумати варіанти її подальшого розвитку.

Переваги: особливо ефективний, якщо потрібна ще й оцінка проблеми; дає змогу навчитися без надмірних емоцій, що супроводжували реальні події; дає привід для обміну поглядами, які можна буде застосувати у майбутньому.

Недоліки: немає можливості перевірити слушність розв'язку; часто пропонуються не реалістичні, а бажані виходи.

✓ **Проекти** як форми тривалих дій з чітко окресленими цілями й термінами здійснення.

Переваги: дуже хороший спосіб дій у рамках узгодження теми чи питання; вчить окреслити цілі, планувати працю, оцінювати; забезпечує високу активність і незалежність учасників.

Недоліки: проекти найчастіше довготривалі, тому їх важко реалізовувати під час тренінгу.

✓ **Дебати** – метод наближений до дискусії, але різниця у тому, що тут ролі розподілені наперед, а тому відомо, хто атакує проблему, а хто її захищає.

Переваги: хороший метод добре упорядкованого обміну думок.

Недоліки: не завжди учасники ототожнюють себе з отриманою роллю [2].

Створенням і розвитком процесу навчання дорослих займається андрагогіка. Це нова галузь знань про людину, одна із наук про освіту, що формується. Її поява підготовлена і зумовлена усім ходом розвитку освіти, а також логікою розвитку теорії освіти.

Таким чином, дорослий, який навчається, володіючи певним життєвим досвідом, який може бути корисним в якості важливого джерела навчання як його самого, так і його колег, продовжує самовдосконалюватись. Саме такі люди і можуть вирішувати конкретні професійні завдання, самореалізуючись як особистість в контексті розбудови незалежної демократичної України.

Список використаних джерел:

1. Марон А.Е. Опережающее обучение как фактор модернизации образования взрослых в современных условиях / А.Е.Марон, Л.Ю.Монахова // Педагогическое образование и наука. – 2004. - №4. – С. 58-63.
2. Методи навчання дорослих // Школа. – 2008. - №5. – С.41-45.
3. Набока Л. Особливості навчання дорослих з погляду педагогічної технології / Л.Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. - №1. – С. 49-51.
4. Сухова Л.В. Стилевые особенности саморегуляции познавательной активности в условиях обучения взрослых / Л.В.Сухова // Высшее образование сегодня. – 2004. - №11. – С. 51-54.